

ПОЈЕДИНИ КРИМИНАЛИСТИЧКИ АСПЕКТИ ЕКОЛОШКИХ ДЕЛИКАТА

Стручни рад

DOI: 10.7251/ВРГВЛ3415357G

УДК: 343.232:504.5/.6

Синиша Грумић, МА*

Апстракт: Специфичност еколошке проблематике је изразита, нарочито у погледу прикупљања релевантних информација и материјалних доказа, узвези с чим је нужно ангажовање специјализованих органа и потреба благовременог предузимања одговарајућих вјештачења. Карактеристике и специфичности еколошких деликата захтијевају поред специјалистичких знања којима располажу одређене институције (институти, инспекцијски органи, стручне службе и др.) и примјену одређених криминалистичких знања и метода у њиховом откривању и доказивању, јер таквом међусобном сарадњом долази до изражаја знање и стручност, те се испољава већи степен обједињавања кадровског и техничког потенцијала.

Кључне ријечи: животна средина, еколошка безбједност, еколошки деликти, криминалистичка знања и методе, Република Српска

УВОД

У заштити и унапређењу животне средине репресивна дјелатност полиције креће се у оквирима откривања, разјашњавања и доказивања еколошких кривичних дјела и откривања њихових учинилаца, а у одређеним случајевима и откривања еколошких прекршаја и њихових учинилаца. У склопу репресивне дјелатности, полиција омогућава постизање далеко већих ефеката, јер се у поступку откривања и доказивања еколошких кривичних дјела, комбинацијом овлашћења полиције и инспекцијских и других органа смањује простор и могућност да одговорна лица избјегну кривичну одговорност или да ауторитетом свог положаја врше опструкцију на плану прикупљања личних и материјалних доказа. У даљем дијелу рада биће представљени поједини криминалистички аспекти еколошких деликата, с тим да ће акценат бити на еколошким кривичним дјелима као најтежим облицима угрожавања животе средине.

**Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Управа криминалистичке полиције, e-mail: sinisagrunic@gmail.com*

НАЧИНИ САЗНАЊА

Начини сазнања о еколошким деликтима представљају путеве којима до, најчешће, полиције стижу информације о томе да се припрема извршење еколошког деликта, да је еколошки деликт извршен или да је одређена особа извршила еколошког деликта. Пријаве, односно обавјештења грађана о еколошким деликтима су све чешћа, и то нарочито посљедњих година. То се може правдати повећаном еколошком свијешћу и спремношћу грађана да пријављују еколошке деликте, односно тиме да је у порасту енергија пријављивања, која није условљена само законском обавезом, већ зависи и од моралних, културних, традиционалних и других фактора, као и односа појединца према животној средини. Специфичност еколошких деликата огледа се и у виктимолошком аспекту, будући да у већини случајева код еколошких деликата не постоји индивидуални оштећени, већ је ријеч о колективним жртвама, па по питању пријављивања еколошких деликата не смије да влада апатија, по максими: „Тамо гдје су сви жртве, нико није жртва“, већ је једино исправно понашање уобличено у максими: „Тамо гдје су сви жртве, сви су и оштећени“ (Љуштина, 2010: 49).

Пријаве могу да подносе и непосредни свјedoци еколошких деликата, који су директно опазили еколошки деликт и који стицајем околности посједују сазнања о загађењу животне средине. Посредни свјedoци су особе које располажу информацијама о еколошком деликту до којих нису дошле властитим опажањем, него опажањем других појава и чињеница које су посредно повезане са еколошким деликтима или су о томе чули од других особа. Као корисни извори информација о еколошким деликтима појављују се јавна предузећа и државне управне организације (установе и заводи за воде и шуме, национални паркови, хидрометеоролошки заводи и др.), као и научни институти, инспекције и агенције у чијој надлежности се налази управљање природом и другим елементима животне средине. Наиме, ове организације располажу опремом и техничким средствима којима могу да региструју загађења животне средине. Исто тако медицинске и ветеринарске установе могу да пруже значајне информације о повећаном броју одређених обољења код људи или домаћих животиња на одређеном простору, што може да буде посљедица загађења животне средине, односно повреда животиња проузрокованих активношћу човјека (нпр. код злостављања и мучења животиња). Привредни субјекти такође могу да буду извор сазнања о еколошким деликтима, а мотиви пружања оваквих обавјештења су различити: почев од савјесног поступања еколошки свјесних појединаца, па до страха од тежих посљедица или пак тежње за уништењем конкуренције. У вези са повећаном еколошком свијешћу као и развојем

цивилног сектора друштва, као извор информација о постојању еколошких деликата могу се појавити и невладине организације, и то како на националном тако и на транснационалном нивоу, а које се баве заштитом животне средине.

У вези с наведеним изворима начина сазнања, са криминалистичког аспекта је потребно, независно од мотива подношења, детаљно провјеравање, мада неки мотиви могу евентуално да укажу на неистинито пријављивање, што опет мора да буде предмет пажљиве криминалистичке провјере, при чему треба испољити велику опрезност према олаком закључивању.

ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ ЛИЦА МЈЕСТА И МЈЕРЕ ПРВОГ ОПЕРАТИВНОГ ЗАХВАТА

За правилно и потпуно разјашњавање еколошких деликата, веома је битно брзо криминалистичко поступање које спречава уништење или промјену релевантних трагова, било од појединих лица или усљед природних својстава трагова, и уједно онемогућава договоре одговорних лица која су у вези са извршењем конкретног еколошког деликта. Обезбјеђење лица мјеста је потребно предузети одмах након сазнања за постојање еколошког деликта, а сигурно је да је полиција најмобилнија и у ситуацији да брже од осталих органа изађе на мјесто извршења еколошког деликта. С обзиром на све карактеристике еколошких деликата, карактеристика трагова и могућности њиховог просторног ширења, као и нужност посједовања одређених стручних знања, да би се правило поступало у таквим ситуацијама, сасвим је јасно да није довољно да лице мјеста обезбјеђују само припадници униформисане полиције. То указује на нужност присуства одређених стручних лица, тј. на потребу сарадње са специјализованим органима, са еколошким инспектором и другим надлежним инспекцијским органима, у зависности од садржаја конкретне еколошке ситуације. Овакав вид сарадње у обезбјеђењу лица мјеста код еколошких деликата је посебно значајан приликом одређивања простора који се може сматрати мјестом извршења, обезбјеђења трагова и прикупљања релевантних информација, гдје до изражаја посебно долазе специјалистичка знања која посједују наведени органи.

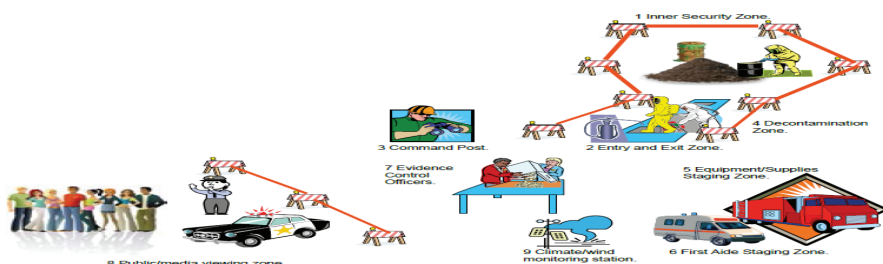
Дакле, по доласку на лице мјеста еколошког деликта, потребно је прикупити што већи број информација о врсти загађења на лицу мјеста, те се у том смислу могу остварити контакти са лицима која су на лицу мјеста, као што су то случајни пролазници, припадници хитних служби (ватрогасци, медицински радници), као и лица која су радно ангажована

на лицу мјеста. Иако је у обради еколошког деликта примарни фокус на проналаску доказа, веома је важно да лица која учествују у обради еколошког деликта буду свјесна околности и опасности које могу пријетити на лицу мјеста, а које могу угрозити њихову личну безбједност, као на примјер: лице које је осумњичено да је извршило еколошки деликт може се налазити на лицу мјеста, на лицу мјеста може бити и ватрено оружје које је напуњено, може бити и одређених отровних материја због којих је угинула одређена животиња, клопки постављених за хватање животиња; а важне су и топографске карактеристике лица мјеста (удубљења у земљишту, литице и сл.), неповољне временске прилике (http://onopintranet.onep.go.th/files/1_Wildlife%20Crime%20Scene%20Investigation%20Manual.pdf, преузето у августу 2014. године).

Приликом одређивања границе лица мјеста код еколошких деликата треба разликовати да ли се ради о затвореном или о отвореном простору, из чега и произилази да је много лакше одредити границе лица мјеста када се ради о затвореном простору, а самим тим је лакше и обезбјеђивање мјеста еколошког деликта. Ако се ради о случајевима када се загађење животне средине догодило на отвореном простору, главни критеријум одређивања простора треба да буде граница до које се простиру материјални трагови који су у вези са извршеним еколошким деликтом. Због специфичних карактеристика еколошких деликата, које на примјер карактеришу загађујуће материје, може се констатовати да се на лицу мјеста могу регистровати односно уочити одређени индикатори које треба узети у обзир приликом одређивања граница лица мјеста (постојање мртвих животиња на одређеном простору, и то како појединачно настрадалих животиња, тако и настрадалих животиња у великом броју, 2) непостојање инсеката, 3) присуство необјашњивих мириса који могу бити веома разноврсни, 4) постојање неуобичајено великог броја здравствених проблема код људи, као што су мучнина, дезоријентисаност, проблеми са дисањем, конвулзије, локализовано знојење, конјунктивитис, еритема, необјашњиви водени пликови, отоци и/или осипи, 5) постојање неуобичајених капљица течности које се на бројним површинама појављују у облику уљаних капљица односно уљаног филма, а да није било кише у посљедње вријеме, 6) постојање одређених видљивих промјена у животној средини, које се, између осталог, испољавају као мјеста са увелом травом, угинулим дрвећем, грмљем, жбуњем, усјевима и травњацима који су уништени, промијењене боје или осушени, а да није било суше, 7) присуство материја које емитују топлоту или се чини да емитују топлоту без икаквог знака неког спољног извора топлоте, или присуство одређеног предмета који сија, 8) медицински симптоми радијацијских озљеда).

На основу прикупљених сазнања о околностима еколошког деликта, потребно је одредити границе лица мјеста еколошког деликта,

приликом чега треба обухватити већи дио простора на коме се налазе трагови и предмети које се односе на одређени еколошки деликт, те се за ту сврху могу користити траке, конопци, возила, као и природне баријере. Након одређивања граница лица мјеста потребно је предузети мјере на успостављању обезбјеђења лица мјеста, како би се предузеле даље потребне активности у циљу разјашњавања конкретне еколошке ситуације. С обзиром на све специфичности еколошке проблематике, као и на то да дјеловање надлежних институција изазива интерес јавности (грађани, медији и др.), обезбјеђење лица мјеста еколошког деликта захтијева адекватно поступање, у првом реду полицијских службеника, како би се спријечило наступање штетних посљедица са једне стране, и несметан рад на обради лица мјеста еколошког деликта, са друге стране. Начин, поступак и друге радње успостављања и обезбјеђења лица мјеста, зависе, дакле, од конкретне ситуације, а с обзиром на анализу примјера из свјетске праксе, као начин адекватног поступања на лицу мјеста може послужити шематски приказ број 1 (преузето августа 2014. године са сајта: <http://www.interpol.int/content/download/25449/350495/version/4/file/INTERPOL%20Pollution%20Crime%20Forensic%20Investiation%20Manual%20-%20volume%201%20.pdf>).

Шема број 1. Обрада еколошког деликта – преузето из публикације „Pollution Crime Forensic Investigation Manual 2014“ Interpol, Enviromental Security Sub-Directorate, обрада аутора

Анализом предоченог графичког приказа, може се констатовати да се код обраде еколошких деликата појављује велики број учесника различитог, како стручног тако и образовног профила, те се као обезбјеђење лица мјеста појављује као значајна активност. Исто тако, с обзиром на то да је полиција један од главних носилаца обраде еколошких деликата, потребно је приликом мјера обезбјеђења узети у обзир да је потребно омогућити успостављење зоне за хитне службе (ватрогасци, медицинске службе), мјерне станице за атмосферске прилике које владају на лицу мјеста, зоне у којој се налази опрема и инструменти за обраду еколошког деликта, мјеста за евидентирање и привремено

похрањивање пронађених предмета и трагова, као и контролног мјеста са којег ће се предузимати надзор и координација активности на обради еколошких деликата. Наравно, с обзиром на специфичности сваког еколошког деликта, могу се предузимати и друге активности. Екипа за обраду еколошког деликта треба да се састоји од 1) једног вође тима, 2) два члана која предузимају радње на прикупљању доказа, 3) једног члана који предузима активности на фотографском фиксирању, 4) једног члана који израђује скицу лица мјеста, те 5) одређени број осталих чланова екипе који учествују у обезбјеђењу лица мјеста, у претраживању мјеста еколошког деликта и који евидентирају пронађене предмете и трагове еколошког деликта (преузето у августу 2014. године са сајта http://onp.intranet.onp.go.th/files/1_Wildlife%20Crime%20Scene%20Investigation%20Manual.pdf).

ОБРАДА ЛИЦА МЈЕСТА ЕКОЛОШКОГ ДЕЛИКТА

Посматрано са криминалистичког аспекта, лице мјеста еколошког деликта је специфично у односу на друге деликтне активности, с обзиром на то да постојећи предмети и трагови на њему могу садржавати таква својства која угрожавању живот. Успјешно откривање, расвјетљавање и доказивање еколошких деликата уско је повезано с могућношћу сазнања и утврђивања материјалне истине, а будући да је ријеч о прошлом догађају који изазива видљиве промјене у виду материјалних промјена и трагова, полицијска обрада мјеста догађаја еколошких деликата представља кључни сегмент у сузбијању еколошких деликата. Научна и стручна обрада лица мјеста еколошког деликта, односно предмета и трагова еколошког деликта и њихово претварање у доказ представља централно питање полицијског рада, јер ни компететност лабораторијског особља, ни софистицираност лабораторијских инструменталних анализа немају значаја уколико релевантни трагови и предмети, а потенцијални докази – нису на правилан начин обрађени. (Љуштина, 2010: 53). У том смислу, пажњу је потребно усмјерити на проналажење и прикупљање релевантних материјалних трагова и на правилно усмјеравање њихових вјештачења, као и прикупљање расположивих оперативаних информација. С криминалистичког аспекта, дјелатност обраде лица мјеста еколошког деликта треба усмјерити на проналажење тзв. „централног дијела лица мјеста“ и обраду почети од њега, дакле од центра ка периферији. Централни дио лица мјеста је онај његов сегмент на коме је лоциран непосредни проузроковач загађивања. Из наведеног јасно проистиче задатак који се састоји у одређивању локалитета извора конкретног загађивача животне средине, па је потребно на тој локацији

пронаћи, обезбиједити и фиксирати трагове који потичу од загађивања и предузети мјере на проналажењу других доказа (Бошковић, 2002: 419). Исто тако, у зависности од природе загађивања које је довело до еколошког деликта, неће се моћи увијек с прецизношћу одредити локација непосредног узрочника загађивања, па је у таквим случајевима потребно предузети обраду еколошког деликта на оним мјестима где постоје трагови загађења, како би се спријечило да се они промијене или униште, јер би у тим случајевима изгубили релевантни значај.

Полицијска обрада лица мјеста еколошких деликата представља пажљиво, методично и детаљно непосредно чулно опажање и прегледање мјеста догађаја предузимањем низа мјера и активности полиције с циљем да се открију околности и добију информације коју указују на то: да ли је учињен еколошки деликт (прекршај или кривично дјело), када је учињен еколошки деликт (временски оквир еколошког деликта), гдје се налази мјесто еколошког деликта, тј. простор који је обухваћен еколошким деликтом, на који начин је еколошки деликт учињен (загађењем, уништењем и сл.), на средства којима је учињен еколошки деликт (нпр. загађујућа материја – врста), на мотив еколошког деликта и на то ко је учинилац еколошког деликта (Љуштина, 2010: 55).

РЕГИСТРОВАЊЕ ЛИЦА МЈЕСТА

Најважнији услов фотографисања лица мјеста јесте да се обезбиједи да конкретно лице мјеста буде нетакнуто. Уколико су предмети уклоњени, њихов положај промијењен или су им додата нека обиљежја, фотографије се не могу користити на суду као доказни материјал и њихова процесна вриједност биће изгубљена. Свако лице мјеста треба да буде фотографисано што је могуће детаљније (Љуштина, 2010: 55) Приликом фотографског регистровања лица мјеста еколошког деликта, потребно је да се начињеним фотографијама потпуно вјерно и прегледно документују сва запажања лица која учествују у обради еколошког деликта, како би суд могао стећи праву представу о догађају и лицу мјеста. Осим тога, извјестан број фотографија може послужити као основ за вјештачење, тј. за извођење материјалних доказа.

Уколико је извршење еколошког деликта повезано са затвореним простором, односно неким постројењима и просторијама, такве просторије треба да буду фотографисане у цјелини, а по могућности – и сусједне просторије. У већини случајева код еколошких деликата лице мјеста обухвата велику површину отвореног простора, те је потребно примјенити панорамско фотографисање. Када се трагови и предмети који служе као доказни материјал пронађу на лицу мјеста,

они се фотографишу како би се показао њихов положај у односу на лице мјеста извршења еколошког деликта у цјелини. Значај фотографисања лица мјеста је изузетан, с обзиром на то да се овај начин регистровања еколошког деликта не појављује самостално, односно најчешће се налази у вези са одговарајућим записницима, који представљају текстуално фиксирање лица мјеста. Наиме, фотографија са лица мјеста никада није много, али се међу њима морају налазити и оне које илуструју сваки опис лица мјеста, трага и предмета дат у записнику.

Исто тако, будући да је због савременог развоја технике изражено коришћење дигиталних апарата за фотографисање, приликом њиховог коришћења у регистровању еколошких деликата потребно се придржавати одређених поступака и процедура, како се у судским поступцима не би доводио у питање кредибилитет прикупљених доказа. Коришћење видео технике на лицу мјеста је све популарније и све чешће, а исти принципи који се примјењују при фотографисању лица мјеста важе и код видео техничке обраде лица мјеста. Као и на конвенционалној фотографији, и на видео запису би требало да буде забиљежено лице мјеста у цјелини, заједно са њему сусједним простором. Приказе из даљине и из непосредне близине требало би снимити полако и систематично. Поред тога, пожељно је да на снимку буде и један полицијски службеник који ће описати лице мјеста и слијед догађаја на лицу мјеста. Док се уз помоћ видео технике могу релативно лако забиљежити звук и сцене са лица мјеста, класична фотографија је и даље непревазиђена при дефинисању детаља видљивих голим оком (Љуштина, 2010: 57).

По завршеном фотографисању лица мјеста приступа се скицирању самог лица мјеста еколошког деликта, при чему је важно да удаљеност приказана на цртежу буде тачна и да не буде резултат произвољности или процјене, а с обзиром на то да се сва мјерења морају обављати прецизно, све чешће се користи ласерско мјерење. Најједноставнији начин да се на скици прикаже неки траг или предмет јесте да се означи бројем или словом. Легенда или листа предмета треба да се налази одмах испод скице гдје су одговарајућим словима или бројевима означени трагови или предмети (Љуштина, 2010: 57). На скици би требало такође да се налази ознака за компас који показује правац сјевер, односно стране свијета, јер је због специфичности еколошких деликата то веома битна карактеристика. Метеоролошки услови под којима се обрада лица мјеста еколошког деликта предузима, треба да буду саставни дио легенде.

За разлику од грубог цртежа, тј. скице лице мјеста, коначан цртеж, тј. ситуациони план, мора да буде исцртан пажљиво на основу мјера (димензија) са скице лица мјеста уз коришћење најпогодније размјере, а уз вођење рачуна о естетском изгледу ситуационог плана. Када се ситуациони план заврши, он мора да садржи информационе податке са скице лица мјеста, како би као доказни материјал био прихватљив у

судници. Компјутерски програми који су све доступнији полицијским службама, помажу у реконструкцији лица мјеста. Захваљујући постојању операције за увеличавање и смањење, на компликованим цртежима се може издвојити посебно мјесто за детаљније приказивање одређеног сегмента лица мјеста. Овакви програми омогућавају да се изабере размјера како би коначна величина цртежа била погодна за приказивање у судници (Љуштина, 2010: 57).

Када се говори о начину фиксирања лица мјеста еколошког деликта, намеће се једно интересантно питање: када треба саставити записник, а када службену забиљешку. Александра Љуштина сматра да се „службена белешка о обради лица места саставља ради фиксирања чињеница до којих је дошло само то (одређено) овлашћено службено лице, док се записник саставља када се документују чињенице које су познате и другим лицима.“ (Љуштина, 2010: 58). Исто тако, „у белешкама би било добро да се назначи време када је неки предмет пронађен, ко га је пронашао, како га је пронашао и ко га је спаковао и обележио, као и место на коме се може наћи, пошто је прикупљен“ (Љуштина, 2010: 58).

У вези с наведеним, може се констатовати да службене забиљешке сачињене од стране полицијских службеника који учествују у обради еколошког деликта имају изузетан значај у даљим поступцима, те представљају значајан извор информација осталим учесницима у поступку.

СИСТЕМАТСКА ПРЕТРАГА ЗА ДОКАЗНИМ МАТЕРИЈАЛОМ ЕКОЛОШКИХ ДЕЛИКАТА

Циљ претраге јесте да се сви релевантни докази открију, односно да ниједан не остане неоткривен. Претрага лица мјеста за доказним материјалом мора бити темељна и систематична. Да би се извршила чињенична и непристрасна мисаона реконструкција еколошког деликта, полицијски службеници, захваљујући својој обучености и искуству, не смију да пренебрегну било какав релевантан доказни материјал. Чак и у случајевима у којима су осумњичени одмах ухапшени и када су мотиви околности у којима се десио еколошки деликт сасвим очигледни, императив је да се одмах изврши темељна претрага лица мјеста ради проналажења доказног материјала. Начин на који ће се приступити извршењу претраге лице мјеста зависиће од локације, величине простора, као и од еколошког медија који је предмет еколошког деликта (вода, ваздух, земљише, флора и фауна), те од самих радњи које су извршене на лицу мјеста. На основу специфичних околности датог еколошког деликта одређује се садржај претраге, а од способности полицијског службеника

који обрађује лице мјеста зависи да ли ће он препознати доказни материјал и да ли ће претрагу обавити на релевантним локацијама (Љуштина, 2010: 58).

Пронађене трагове који су наступили извршењем еколошког деликта, потребно је обиљежити одговарајућим јасно уочљивим ознакама, било бројевима или словима, и то одмах приликом уласка у зону која је одређена као лице мјеста, при чему треба водити рачуна да сваки траг мора да има своју ознаку и да ознаке морају бити уочљиве, односно да два трага не могу да имају једну ознаку. Након што се пронађу одређени предмети и трагови, и видно обиљеже, предузима се њихово документовање на лицу мјеста (записничко и фотографско фиксирање, видео снимање, те израда скице лица мјеста), а којим се указује на појединачне трагове и њихов комплетан однос на мјесту извршења еколошког деликта. Прикупљање трагова и предмета се врши тек након њиховог документовања.

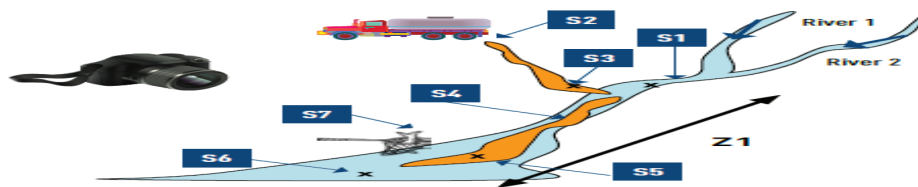
ПРИКУПЉАЊЕ И ПАКОВАЊЕ ФИЗИЧКОГ ДОКАЗНОГ МАТЕРИЈАЛА

Сваки елемент радње еколошког деликта производи неке промјене на мјесту извршења. Да би докази добили употребну вриједност, неопходно их је прикупити са лица мјеста и извршити њихова додатна испитивања. Сваки предмет или траг који је у вези са еколошким деликтом представља доказни материјал конкретног еколошког деликта, а интегритет доказног материјала најбоље се може очувати када се предмет односно траг сачува у првобитном стању – у каквом је био на лицу мјеста (Љуштина, 2010: 58). Уколико се не предузима методична и темељна претрага лица мјеста, тада се негативно утиче на поступак доказивања, а до тога долази због неадекватног прикупљања физичких доказа са мјеста извршења, узимања неадекватних узорака материјала од осумњиченог лица, узимања неадекватног узорка материјала од жртве, превелике журбе, уништавања потенцијалних доказа на мјесту извршења због непажње, намјерног уништавања потенцијалних доказа на мјесту извршења, случајног уништавања потенцијалних доказа на мјесту извршења, испољавања предубјеђења, доношења превремених закључака, пропуста у размјени информација и недостатака комуникације чланова тима (Horsvell, 2004: 52). Физички доказни материјал мора бити прикупљен и обрађен на начин који онемогућава било какву промјену од тренутка његовог приспјећа у форензичку лабораторију; управо због тога се поклања посебна пажња прикупљању и паковању физичког доказног материјала. Придржавање стандарних поступака за регистровање локације на којој су пронађени физички докази, њихово биљежење ради

идентификације и правилно испуњавање докумената о доказима који се подносе на лабораторијску анализу, представља најбољу гаранцију да ће доказни материјал одољети испитивању о ономе што се десило у међувремену, тј. од тренутка његовог проналажења на лицу мјеста до његовог изношења на суд. Да би на адекватан начин изузео сваки траг, криминалистички техничар мора познавати основне карактеристике сваког трага и стандарде поступања с траговима, а нарочити значај има адекватно документовање и евидентирање трагова, као и даљи поступци с траговима (транспорт, складиштење итд.).

Прије него што се предузму било какве активности, неопходно је извршити анализу и процјену мјеста извршења, како би се дефинисали елементи плана активности на мјесту извршења еколошког деликта, односно које активности треба предузети и на који начин, и који су то инструменти и опрема која ће се том приликом користити (лопатице, епрувете, боце различитих димензија, кутије и сл.). Криминалистички техничар не смије пропустити да узме и узорке из позадине (незагађеног дијела лица мјеста) ради поређења. Прије изузимања било којег узорка еколошког деликта полицијски службеници развијају форензичко-истражну стратегију, која зависи од врсте загађења: *није очекивано/предвиђено загађење; да ли има једна или више изворишних тачака чије су локације познате; да ли има једна или више изворишних тачака чије локације нису познате; нема изворишних тачака* (Љуштина, 2010: 58).

За разумијевање значаја поступка прикупљања трагова на мјесту извршења еколошког деликта, биће предочен шематски приказ (Шема број 2) који је преузет из публикације ИНТЕРПОЛ-а „*Pollution Crime Forensic Investigation Manual 2014*, а у коме је предочена процедура прикупљања узорака загађења у дијелу водотока (<http://www.interpol.int/content/download/25449/350495/version/4/file/INTERPOL%20Pollution%20Crime%20Forensic%20Investiation%20Manual%20-%20volume%201%20.pdf>, преузето у августу 2014. године).

S1 – мјесто прикупљања неконтаминираних узорака које се налази узводно од мјеста загађења

S6 – мјесто прикупљање неконтаминираних узорака које се налази низводно од мјеста загађења

- S5 – мјесто прикупљања загађујуће материје
- S4 – мјесто прикупљања загађујуће материје помијешане с водом
- S3 – мјесто прикупљања загађујуће материје на локацији гдје долази до контакта са водом
- S2 – мјесто прикупљања извора загађења (ако је познато)
- S7 – мјесто прикупљања и/или фотографија угинулих риба, других животиња или оштећене биљке; мјесто прикупљања и/или фотографисања угинулих риба, других животиња или уништеног биљног свијета
- Z1 – измјерена зона утицаја загађења

Шема број 2. Шематизована процедура прикупљања узорак, преузето из публикације „Pollution Crime Forensic Investigation Manual 2014“ Interpol, Enviromental Security Sub-Directorate, обрада аутора

Мјеста на којима је извршено прикупљање доказа, након извршене анализе узорак и добијених резултата даље омогућавају извођење анализа и текстуално и графичко описивање датог еколошког проблема. Након што се прикупљени узорци и трагови анализирају, на горе наведени начин, могуће је резултате добијене анализом графички и приказати као посебне визуелне додатке текстуалним извјештајима.

Када се ради о загађењу воде, онда је потребно, у зависности од брзине протока одређене водене површине, израчунати на ком дијелу загађене водене површине се налази материја која загађује воду и тада се узимају узорци низводно и узводно, као и са мјеста где се загађујућа материја налази. Интегрални узорак воде подразумијева узимање узорак воде са више мјеста, који се мијешају и тако добија један узорак, док диференцијално узимање узорак подразумијева да се сваки узорак воде посебно означава и тако добија број узорак према томе са колико мјеста загађене воде је узет. Ако се ради о загађеном ваздуху, онда се такође узимају узорци ради идентификације загађујуће супстанце, и то на два начина. Први начин се састоји у упумпавању загађеног ваздуха у посебне посуде, док се други начин састоји у пропуштању ваздуха кроз специјалне филтере на којима се таложу загађујуће супстанце, с тим да се на овај начин не могу прикупљати гасовити продукти, јер они пролазе кроз филтере, већ само ситне чврсте честице, и на анализу се шаље филтер-папир на коме је таложјење извршено (Максимовић Р, Тодорић У, 1995: 363). Земљиште са кога треба да се прикупе узорци, претходно је потребно испарцелисати на квадрате димензија 50 x 50 цм, након чега се узорци узимају тако што се из сваког тако означеног квадрата узме по узорак земље у количини од 100 до 200 грама, који се пакује одвојено у посебне кесице и шаље на вјештачење (Бошковић М.; Бошковић Д., 2010: 59).

ЗАКЉУЧАК

Историјски гледано, полиција је увијек била основни и често једини субјект у спречавању и сузбијању делинквентног понашања у друштву, а и у савременим условима полиција представља интегрални дио система заштите животне средине. Своју улогу полиција остварује кроз превентивну и репресивну дјелатност, приликом чега се оба начина могу унаприједити и прилагодити специфичним карактеристикама еколошких деликата. Основни предуслов за усавршавање постојећих стручних и научних сазнања јесте сарадња са надлежним органима како би до изражаја дошао интердисциплинарни и мултифакторски приступ, а што је, уосталом, и карактеристика самих еколошких деликата, с обзиром на то да се вршењем еколошких деликата угрожава и еколошка и економска сфера.

Након што се деси одређени еколошки деликт, потребно је да субјекти који су надлежни за његово откривање, разјашњавање и доказивање, сваки у складу са својом надлежношћу, на одговоран и адекватан начин приступе заједничком раду у циљу његове обраде, како би се обезбиједила правна заштита заштићеним вриједностима.

ЛИТЕРАТУРА

- Бошковић М., Јовичић Д. (2002). Криминалистика методика. Бања Лука: Виша школа унутрашњих послова.
- Бошковић, М., Бошковић Д. (2010). Еколошки криминалитет. Бања Лука: Факултет за безбједност и заштиту.
- Грумић, С. (2015). Безбедносни и криминалистички аспекти еколошких деликата – мастер рад. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- Љуштина, А. (2012). Еколошка безбедност. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- Љуштина, А. (2010). Еколошки деликти и полиција. Београд: Задужбина Андрејевић.
- Максимовић Р., Тодорић У. (1995). Криминалистика техника, Београд: Полицијска академија.
- Horsvell J. (2004). The Practice of Crime Scene Investigation. Boca Raton, CRC Press LLC.
- „Pollution Crime Forensic Investigation Manual, 2014“, преузето августа 2014. године, сајт <http://www.interpol.int/content/download/25449/350495/version/4/file/INTERPOL%20Pollution%20Crime%20Forensic%20Investiation%20Manual%20%20volume%201%20.pdf>

„Wildlife Crime Scene Investigation Guide to evidence collection and management“, Environmental Crime Programme, 2013, преузето август 2014. године, сајт http://onep.intranet.onep.go.th/files/1_Wildlife%20Crime%20Scene%20Investigation%20Manual.pdf

CERTAIN ASPECTS OF ENVIRONMENTAL CRIME OFFENSES

Siniša Grumić*

Abstract: Collecting relevant information and material evidence shows the particularity of the ecological matters. In order to complete the collection, it is necessary to involve specialized organs and prepare expert testimonies in time. Due to characteristics of ecological delicts both, specialized knowledge of different institutions and agencies and application of knowledge and methods in criminalistics, are required. In addition, such approach points toward knowledge, expertise, and higher technical and employee potential.

Key words: safety, environment, ecological safety, ecological delicts, knowledge and methods in criminalistics, the Republic of Srpska.

* *Ministry of Interior of the Republic of Srpska, Crime Police Administration*
email: sinisagrunic@gmail.com